

práci ho odvede ze semináře. Své vzdělání pak uplatňuje jako hospodář na rodném statku a přispívá k hmotnému i osvětovému povznesení své vsi a celého kraje. Hlavním půvabem této povídky (stejně jako povídky *Matka študentů*) je líčení studentského života; v něm můžeme hledat předobraz Jiráskovy Filozofské historie i studentských kapitol jeho F. L. Věka.

Gabriela Preissová

/ 1862 - 1946 /

Autorka četných povídek, románů a divadelních her, zejména z moravského Slovácka a ze života Slovinců v Korutanech. Proslula hlavně dvěma svými realistickými dramaty *Gazdina roba* a *Její pastorkyňa*.

Rozená Sekerová. Narodila se 23. 3. 1862 v Kutné Hoře a mládí strávila převážně v Plaňanech. Roku 1880 se provdala do Hodonína, aktivně se tam účastnila národního života a seznámila se s předními osobnostmi české kultury na Moravě. Především Herbenovu vlivu je asi možno připsat její zájem o život slováckého venkova. V 90. letech bydlela v Oslavanech, odkud podnikala cesty do Haliče a do Ruska; dva roky prožila též na manželově statku poblíž Klagenfurtu v jižním Rakousku, kde ji zaujal především život korutanských Slovinců. Koncem století se přestěhovala do Prahy a žila deset let uprostřed pestré umělecké společnosti; v jejím bytě se scházeli také mladí slovinští spisovatelé. Když se po ovdovění podruhé provdala za rakouského plukovníka A. Halbaertha, přesídlila do Pulje v Istrii a odtud zajížděla do Itálie a Francie. Za první světové války byla obžalována z velezrady, protože podporovala ruské zajatce. Po válce až do své smrti (27. 3. 1946) žila v Praze a letní měsíce trávila v Chlumu u Třeboně.

Preissová literárně tvořila déle než padesát let, avšak její nejvýznamnější díla vznikla v jejím prvním tvůrčím údobí do r. 1890. Své drobné povídky shrnula do třísvazkových *Obrázků ze Slovácka* (1886 a 1889). Jejich nejčastějším námětem je láska mladých lidí, její iluze i konflikty, okouzlení a rozčarování, stejně jako sociální překážky a předsudky, které se lásce stavějí do cesty; milostný a citový život hodnotí autorka převážně ze stanoviska ženy a jejího životního údělu v dané společnosti. Na poměrně malém prostoru těchto próz jsou ve výstižných detailech zachyceny životní poměry na slováckém venkově a osobité citění, myšlení a jednání venkovských lidí. Ačkoli většinou jde o drobné „obrázky ze života“, projevuje se v nich již i autorčin smysl pro vyostřenou dramatickou zkratku, i její schopnost plastické charakteristiky postav dialogem, užívajícím střídme a vyváženě nářečních prvků.

Všechny tyto okolnosti se uplatnily a rozvinuly v autorčiných vrcholných dramatických dílech, která vznikla brzy po Obrázcích. Tragicky vyznívající hra *Gazdina roba* (prem. 1889) je umístěna do slovácké vesnice a do rakouského prostředí, kam odcházejí slováčtí zemědělstí dělníci za sezónní prací, žijíce zde nadále ve zvycích a představách svého domova. Chudá švadlena Eva miluje selského syna Mánka, ale uražena jeho matkou se ho zřekne a vezme si kulhavého Samka. Po čase opustí nešťastné manželství a odjede s Mánkem, „gazdou“ zemědělských dělníků, do Rakouska. Když však slabošský Mánek není schopen se pro ni dát rozvést a Eva je morálně ponížena tím, že s ním žije jenom jako „gazdina roba“, vrhne se do Dunaje. V dramatu *Její pastorkyňa* (prem. 1890) je nešťastnou obětí lásky k nesvědomitému bratrancovi Števovi dívka Jenůfa, schovanka („pastorkyňa“) pyšné vdovy Kostelničky, která nejprve zatají před vesnicí, že se Jenůfě narodilo nemanželské dítě, a později dokonce nemluvně utopí. Hra však již nekončí tragicky, nýbrž pokáním Kostelničky a pokusem Jenůfy začít nový život se Števovým bratrem Lacem, který ji upřímně miluje. Po Stroupežnického *Našich furiantech* z r. 1887 znamenala obě dramata Preissové nástup realismu na české jeviště. Hloubka inspirace, kterou českému divadelnímu umění přinesly hry Preissové, projevila se i v tom, že první z nich zhudebnil jako operu J. B. Foerster (s názvem *Eva*, prem. 1899), druhou Leoš Janáček (prem. 1904).

Ve své pozdější rozsáhlé tvorbě prozaické i dramatické – čerpané jednak z prostředí korutanských Slovinců, jednak z moravského i českého města a venkova – nedosáhla již Preissová takové umělecké bezprostřednosti jako v dílech z mládí. Vzdávala se svého realisticky syrového pohledu na člověka a jeho společenské a citové vztahy a stále více tíhla k idylickému zpodobování života a lidí; co znala a měla odpozorováno ze životní skutečnosti, podřizovala svým ideálním představám. Vypracovala si tak postupně vyprávěčská schémata, do nichž zasazovala povrchně pojaté, případ od případu obměňované citové příběhy; takto jsou například vytvářeny její životopisné romány z 30. let.

Arnošt Procházka

/ 1869 - 1925 /

Literární kritik a překladatel, představitel generace 90. let. Spolu s J. Karáskem v ní zastupoval její krajní, dekadentní křídlo. Individualistický, protiměšťácký postoj mladých umělců z konce století vyjadřoval v básnických obrazech úpadku a zániku; v kritické práci pak prosazoval estetickou výlučnost a duchovní aristokratičnost umělecké tvorby.